

Čtenářská gramotnost

Úroveň čtenáře	5. úroveň – profík
Cílová dovednost	Zpracování informací, čtení s porozuměním
Časový odhad	Aktivita – 75 minut Sebehodnocení – 15 minut
Pomůcky	Kniha nebo text z knihy <i>Povídky – Vltava</i> (možnost použití interaktivní tabule), pracovní listy, volný list papíru (příp. sešit / čtenářský deník), technika pro puštění zvuku z YouTube

Popis dovednosti

Čtenář porozumí na základě textu problematice interpretace, vyhledává důležité informace v textu, propojuje myšlenky v textu a na základě vlastní zkušenosti nachází souvislosti. Vnímá hudbu jako další z možných vyjadřovacích prostředků člověka.

Forma aktivity

Individuální/Skupinová

Použité metody a strategie

Tiché čtení, vyhledávání informací v textu, propojení informace z textu se sluchovou pozorností, diskuze

Využití textu

Hodina hudební výchovy – programní hudba, Má vlast, interpretace hudebního díla

Struktura lekce

1. hodina

Evokace (5 min)

Průvodce na úvod pustí hudební ukázkou a ptá se: *Co se vám vybaví, když slyšíte tuto hudbu? Řekněte první, co vás napadne (volná asociace).* Průvodce nezavrhne žádnou odpověď. Zazní většinou jednotlivá slova jako reklama, hudebka, Smetana... *Myslíte si, že hudba může vyprávět příběh podobně jako řeč?* Krátkou diskuzi směřujeme k samostatnému přečtení textu.

Práce s textem (10–15min) a s pracovními listy

Čtenáři si individuálně potichu přečtou text a v bodech píšou odpovědi do pracovních listů.
Vymezení pojmu interpretace (15 min)

Diskuze nad otázkami z pracovních listů (10–15min)

Průvodce projde společně se žáky jejich odpovědi, vlastní definici pojmu interpretace, žáci následně doplní – lze využít i internetu nebo jakékoli příručky literární teorie či slovník literárních pojmů.

2. hodina

Motivace (5–10 min)

Práce ve dvojici s dominem (počet můžete rozšířit), viz Pracovní list 3. Domino si žáci vystřihají sami ještě před hodinou, nebo doma v rámci přípravy na vyučování. Průvodce pouští jednotlivé ukázky z Vltavy, upozorní žáky, že se mohou orientovat více smysly:

- sluchem, kdy je nutné, aby sledovali hudební vyjádření (dynamiku, nástrojové obsazení, náladu, která koresponduje s vybraným obrazovým i textovým materiálem),
- zrakem (fotografie a notový zápis). Není nutné znát notopis, ale jen se v něm „zhruba“ orientovat (hodně not, málo not, směřují nahoru/dolu, dynamická znaménka *pp* – velmi potichu, *p* – potichu, *f* – nahlas, *mf* středně hlasitě, ...).

Žáci vytvoří poskládaním domina osnovu známých příběhů.

Převyprávění příběhu / Vlastní tvorba

Poté průvodce vyzve děti, aby na základě této osnovy příběhy z povídky převyprávěly (pomoci může i pojmenování jednotlivých dílů domina). Nebo se mohou pokusit o vlastní interpretaci bez dodržování historických souvislostí jen na základě své fantazie.

Reflexe

Průvodce přečte se žáky některé z vytvořených příběhů nahlas a zastaví se u toho, čím se jednotlivé příběhy liší, zda a co mají společného. Směřuje tak k upevnění pojmu interpretace.

Sebehodnocení – metodické okénko

Tabulka sebe/hodnocení umožňuje čtenáři a učiteli ohodnotit zvládnutí konkrétní dovednosti na základě výkonu čtenáře v aktivitě. Sebe/hodnocení provádí čtenář samostatně nebo dle možností čtenáři navzájem po skončení aktivity, vyučující pomáhá vysvětlením rozdílů mezi jednotlivými úrovněmi zvládnutí, aby se čtenáři dokázali ohodnotit, např. pomocí otázek reflektujících proběhnuvší aktivitu nebo na žákovských pracích ukazuje konkrétní projevy rozdílné míry zvládnutí úkolu.

Úskalí

Lze doplnit po skončení aktivity.

Odkazy, zdroje

SVĚŘÁK, Zdeněk. *Povídky*. Praha: Fragment, 2008. ISBN 978-80-253-0761-8.

Zvukové ukázky:

<https://youtu.be/LNEmk7HcHgw>

<https://youtu.be/TrfF-vC8uO0>

<https://youtu.be/s6Zfka4MAds>

<https://youtu.be/sH2FhutqBuY>

<https://youtu.be/EsWYFhzkle8>

<https://youtu.be/Lws8WVXEiM4>

<https://youtu.be/AMpx14OgT9I>

<https://youtu.be/9gQhfkwlV0o>

„Málokdo ví, milé děti, že Bedřich Smetana, tehdy již hluchý, začal psát svou slavnou symfonickou báseň Vltava nikoli u pramenů Vltavy, ale na soutoku řeky Vydry a řeky Křemelné, které po splynutí tvoří řeku Otavu.“

To vždycky vzbudí mírný údiv a zvědavost a na vlně tohoto zájmu pokračuji:

„Stalo se to v létě roku 1874 na Čeňkově pile, která patřila panu Čeňku Bubeníčkoví. Smetana si tam vyjel na dovolenou s dirigentem Národního divadla Andrlém a s vychovatelem Bubeníčkových dětí Procházkou. Celou monumentální skladbu napsal potom za pouhých devatenáct dní. Nyní vám zahrají její začátek a vy z té překrásné hudby jistě poznáte dva skromné prameny naší řeky, které se jako potůčky proplétají šťavnatými lukami, přibírají k sobě další křišťálově čistou vodu ze šumavských strání, aby se nakonec radostně spojily.“

A pak sáhnu do kláves, a zatímco hraji, Zdravko Drobič svými prsty publiku pantomimicky připomíná to splétání pramínků, a když některé dítě ruší, zvedne své havraní obočí, upře na kluka své planoucí oči a hned je klid.

Následuje výklad o lesní honbě a vesnické svatbě. To jsou místa, kde musí Zdravko dávat zvlášť bedlivý pozor, neboť tady pozornost dětí trochu upadá, a někdy se dokonce stane, že jeho chlupatá ruka popadne rušitele za límec a vyhodí ho za dveře.

Zato svit měsíce a tanec rusalek, to je hudba tak fascinující, že všichni malí posluchači s napětím sledují jeho dlaň, která vychází nad kozou či nad koněm s madly nad vrcholky stromů, aby ozářila mýtinu a lesní žínky mohly na mechu provádět své reje jako Zdravko na žíněnce.

Když pak vyložím, že tam, co je dnes hladina Vltavy zdvižena štěchovickou a slapskou přehradou, byly kdysi peřeje Svatojánských proudů, jsme za vodou, protože co nezvládne svou tříštivou, robustní hudbou sám skladatel a já, to vyjádří svými dramatickými gesty Zdravko. Jednou se stalo, bylo to v tělocvičně jakési brněnské školy, že při pokusu znázornit náraz vodních spoust do říčních balvanů zdemoloval těžkým míčem zvaným medicínbal švédskou bednu na třísky a cáry kůže. To jsme bohužel museli uhradit.

A pak už zbývá jenom motiv Vyšehradu a široký, mohutný proud Vltavy opouští Prahu, děti jsou při tom ztišování do pianissima tiché jako pěny, Zdravko Drobič je s ukazovákem na ústech fixuje a při dvou závěrečných nečekaně mocných úderech do kláves se pěkně leknou. Na to některá z učitelek rozpoutá potlesk a já i zpocený Zdravko se ukláníme.

(s. 62–63)

„Málokdo ví, milé děti,“ usmál se Zdravko Drobič na zaplněnou školní aulu, „že Bedřich Smetana, tehdy již hluchý, začal psát svou slavnou symfonickou báseň Vltava nikoli u pramenů Vltavy, ale na soutoku řeky Vydry a řeky Křemelné, které po splynutí tvoří řeku Otavu.“

Spokojeným příkývnutím jsem od piána ocenil.

„Stalo se to v létě roku 1874 na Čenkově pile, která patřila panu Čeňku Bubeníčkoví. Smetana si tam vyjel s přáteli na dovolenou. Ale málokdo tak ví, milé děti, že Vltava není ani tak hudební básní o řece jako o lásce. Majitel pily pan Bubeníček měl totiž velice krásnou ženu.“

Zalpal jsem po dechu a upřel na svého řidiče zoufalý pohled. Ale Zdravko mi vůbec nevěnoval pozornost, protože se cele věnoval snědé obrýlené angličtinářce, která jeho slova tiše překládala našemu Japonci do ucha.

„Paní Bubeníčkové bylo tehdy pětatřicet let,“ pokračoval Drobič, „krásný věk. Byla opálená, v uších nosila zlaté kruhové náušnice a stárnoucí skladatel se do ní hned při prvním setkání zamiloval. I ona byla jeho pohledy zneklidněná. Jen si to představte, na zapadlou šumavskou pilu přijel slavný skladatel z Prahy a věnuje jí, matce dvou dětek, tolik zájmu.“

Ukazovákem jsem několikrát důrazně a staccato sekl do klávesy dvoučárkované fis, aby se vzpamatoval.

„Pan profesor by rád zahrál ukázkou z úvodní části skladby. Už je netrpělivý,“ usmál se na mě ten šílenec a pak se zase obrátil k auditoriu. „Tak se do toho dáme. Když budete dobře poslouchat, děti, uslyšíte, jak nesmělé pramínky plaché lásky Bedřicha Smetany a paní Bubeníčkové vyvěrají z vyprahlých srdcí, jak se hledají, najdou se a splnou.“

Zdravko Drobič mi pokynul a já sáhl do kláves. Nedalo se říci, že by hudba šla proti jeho výkladu. Mé rozhořčení se postupně měnilo ve zvědavost, jak si můj řidič poradí s dalšími motivy.

„Následující část, milé děti, je vlastně vzpomínkou na vycházku do lesa. Paní Bubeníčková zavedla pražské přátele do míst, kde rostlo nejvíce hřibů borováků. Smetana však nehledal houby, hledal příležitost, jak s ní být aspoň chvíli o samotě. Ale mladá vdaná žena před ním unikala jako laň před lovcem,“ fabuloval ten syčák a já koutkem oka zahlédl angličtinářku, jak pilně překládá, a usměvavého Japonce, jak vděčně přikyvuje.

Zahrál jsem pasáž lesní honby a polévalo mě horko při pomyslení, co se asi honí hlavou chudinkám učitelkám hudební výchovy. Jak se jim tam nový výklad symfonické básně pere s dosavadními vědomostmi.

„To, co uslyšíte teď, děti, to je vlastně Smetanův sen. Skladatel sní o tom, že se žení s krásnou paní Bubeníčkovou a že spolu tančí v prosté venkovské hospodě. Smetana tančil velice rád a nejradyji měl polku,“ pokynul mi Zdravko, abych to doložil hudbou.

Pustil jsem se tedy do věty nadepsané skladatelem jako Vesnická svatba. Zdravko na pódiu tančil polku a já si kladl otázku, jestli ten člověk improvizuje, nebo si to cestou z Hradce promyslel.

„Povzbuzen krásným snem,“ pokračoval Drobič, „napsal skladatel paní Bubeníčkové dopis a vsunul ho pod dveře pokoje, kde spala se svými dětmi. V dopise ji vyzval k noční schůzce v hájku nad Čenkovou pilou. Vychází měsíc, a paní Bubeníčková nejde. Jako matka přece neopustí své děti. Smetana upírá oči do tmy a už už se mu zdá, že se ve svitu měsíce zaleskly zlaté kroužky jejích náušnic,“ líčil Drobič sugestivně, dívaje se upřeně na překladatelku, které se už začínalo z náročného tlumočení rosit čelo.

„Roztoužený skladatel začíná blouznit a vidí lesní žínky a mezi nimi, jestlipak byste uhodly, děti, koho mezi nimi jeho ošálený zrak vidí?“

„Paní Bubeníčkovou!“ odpověděla mu copatá holčička z první řady.

„Správně!“ pochválil ji Zdravko a dal mi nástup. Od této chvíle se ujal i své oblíbené role dirigenta. Jeho jihoslovanské oči hořely vášní a já už byl se vším smířený. Periferním zrakem jsem sice zaznamenal mezi dozírajícími učiteli, kteří stáli úplně vzadu, jednoho, který tam na začátku koncertu nebyl a který si neustále kapesníkem otíral holou hlavu a který tou hlavou neustále kroutil, jako by nevěřil svým uším, ale bylo mi to jedno. Říkal jsem si, po koncertě okamžitě sbalit a pryč, nepřipustit žádné dotazy. Při tom všem jsem byl zvědav, jak si můj šofér poradí se Svatojánskými proudy. Poradil si podle mě obdivuhodně.

„Skladatel se rozhodl, že dá svým citům průchod,“ řekl žactvu a hlavně tlumočnici. „Na procházce podél řeky Vydry jí vyzná lásku. Paní Bubeníčková je tím zaskočena a něco mu vzrušeně odpovídá. Ale Smetana neví co! Jednak tam burácí říční proud a jednak je hluchý. A ke všemu ještě právě když uchopil ženu za ruku a přiložil ji na své srdce, objevil se na druhém břehu její manžel, majitel pily Bubeníček. Hrozí holí a něco křičí. Ale Smetana neví co! Jednak tam burácí říční proud a jednak je hluchý. Jedeme!“

Hnal mě při Svatojánských proudech do neuvěřitelného tempa a já se zoufale těšil na motiv Vyšehradu, kdy ten blázen přestane a všechno se zklidní, i moje srdce, pro které začínalo být toto vystoupení nebezpečné. Motiv Vyšehradu pojal Zdravko Drobič jako vizi. Proti předchozímu snu o venkovské svatbě má tentokrát skladatel tušení, že se jeho láska naplní, paní Bubeníčková se rozvede a budou mít svatbu na Vyšehradě.

Zahrál jsem to a schválně jsem hned přešel do závěrečného, klidného toku Vltavy, abych mu zabránil v dalším blábolení. Ale Zdravko se nedal. Při dirigování se stačil obrátit do publika a sdělit mu:

„Děti, všimněte si nečekané hudební tečky, které my s panem profesorem říkáme dvojitá řacha. To je razítko, které na vyšehradské radnici dopadlo na oddací list. Nejdřív na razítkovací polštářek a pak na ten úřední papír.“

(s. 66–69)

1. Co mají oba příběhy z povídky společného?
2. Jaký cíl mělo vyprávění pana profesora (1. ukázka) a jaký vyprávění Zdravka Drobiče?
3. To, čím se příběhy o symfonické básni liší, můžeme nazvat interpretací. Zkuste v jednotlivých bodech napsat, o co při interpretaci jde?
4. Co všechno lze interpretovat?
5. Kdo je to interpret? Co má vliv na interpretaci?

1. Vystříhnete domino a podle zvukových ukázek a povídky Zdeňka Svěráka ho složte.
2. Na základě vzniklé osnovy převyprávějte příběhy z povídky nebo se pokuste napsat svůj vlastní příběh.

<p><i>Vltava</i></p>			
			
		<p>Allegro comodo</p> 	
		<p>(Verkovská svatba)</p> 	
	<p><i>Konec :-)</i></p>		

	Aktivitu se mi nepodařilo splnit / podařilo se mi ji splnit s většími problémy. 	Podařilo se mi naplnit aktivitu částečně / s pomocí. 	Podařilo se mi aktivitu plnit bez větších problémů či samostatně.
Celý text jsem přečetl/a.			
Příběhu jsem porozuměl/a a dokázal/a jsem ho převyprávět.			
Bez problémů dokážu odpovědět na otázky, které se týkají textu.			
Dokázal/a jsem pochopit základní události a poznal/a jsem, jak spolu souvisí.			
Dokázal/a jsem správně přiřadit jednotlivé díly domina k daným úryvkům hudby.			
Dokázal/a jsem bez problémů napsat příběh podle osnovy.			
Na základě textu, samostatně a skupinové práce jsem porozuměl/a problematice interpretace.			